

Egļu kalšana un bojāto audžu apsaimniekošanas pieredze Lietuvā

Izpētes projekta „AS “Latvijas valsts meži” valdījumā esošajos mežos bojāto egļu audžu masveida bojājumu iemeslu noskaidrošana un rekomendāciju izstrāde bojāto audžu apsaimniekošanai” norise un tā rezultāti

2010. gada 17. novembris, Zemgales mežsaimniecība

Andis Lazdiņš

LVMI “Silava”

Rīgas iela 111, Salaspils LV-2169

Tālr.: 26595586, Fakss: 67901359

E-pasts: andis.lazdins@silava.lv

Problēmas izplatība

- Pirmās audzes ar raksturīgiem galotņu bojājumiem Lietuvā konstatētas 2009. gadā:
 - pārsvarā vidēja vecuma egļu tīraudzes uz nabadzīgām susinātām kūdras augsnēm (*šaurlapu kūdreņi*);
 - bojājumi skāra atsevišķu kokus un koku grupas, neatkarīgi no vecuma;
 - 2009. gadā veikti daži desmiti hektāru sanitāro kailciršu un kopšanas ciršu bojātajās audzēs;
 - bojātajās audzēs nav konstatēts astoņzobu mizgrauzis vai citi pazīstami egļu kaitēkļi.
- 2010. gadā veikta problēmas apzināšana un konstatēts, ka:
 - valstī ir 566 ha kalstošu egļu audžu, 2 091 ha ar izteiktiem galotņu bojājumiem un 3 627 ha audžu ar lielu iespējamā problēmas cēloņa, *egļu bruņuts*, populāciju;
 - 2009. gadā sanitārajās kopšanas cirtēs izkoptajās audzēs koku kalšana turpinās;
 - 2009. gadā bojātajās audzēs, t.sk. koptajās parādās astoņzobu mizgrauzis.

Problēmas raksturojums 2010. gadā

- Bojājumu izplatība:
 - bojājumi konstatēti pārsvarā egļu audzēs uz kūdras un nabadzīgam minerālaugsnēm;
 - bojājumi konstatēti dažāda vecuma audzēs, nereti 2010. gadā bojātās audzes pieslienās audzēm, kurās egļu kalšana sākās jau 2009. gadā;
 - bojājumu izplatīšanās strauji notika 2010. gada pavasarī, bet, sākot ar jūliju, bojāto mežaudžu stāvoklis īpaši nemainījās (*dati par audzēm, kurās bojājumi parādījušies vasaras otrajā pusē, nav apkopoti*);
 - 2009. gadā bojātajās audzēs konstatēta astoņzobu mizgrauža savairošanās.
- Saistība ar saimniecisko darbību:
 - nav konstatēta saistība ar meliorācijas sistēmu rekonstrukciju vai ceļu izbūvi (*bojājumi ir gan uz sausām, gan slapjām augsnēm*);
 - intensīvāki bojājumi audzēs, kur veikta krājas kopšana; sevišķi liels bojāto koku īpatsvars ir tehnoloģisko koridoru malās;
 - daudz bojātu koku (*ar kalstošām galotnēm*) konstatēts sēkļu plantācijās.

2010. gadā bojāto egļu audžu karte

Bojājumu cēloņi un iemesli

- 2009. gadā bojātajās audzēs konstatēts liels egļu bruņutu (*Physokermes piceae*) mātīšu skaits, kas lika domāt par šī kukaiņa saistību ar egļu bojāeju (*iespējamais koku bojāejas cēlonis*).
- Uz egļu skujām un dzinumiem, barojoties no bruņutu izdalījumiem, attīstījās kvēpsarmas sēne (*Apiosporium piniphilum*), piešķirot skujām raksturīgu tumši pelēku līdz melnu krāsu (*var novājināt kokus, mehāniski bloķējot atvārsnītes*).
- Tieša bojājumu izplatības saistība ar klimatiskajiem, meteoroloģiskajiem vai citiem faktoriem nav konstatēta, tomēr pastāv aizdomas, ka bojājumu iemesls ir dažādu faktoru kompleksa (*meteoroloģija, hidroloģija, augsnes ķīmija*) iedarbība un egļu bruņuts ir tikai tiešais koku bojāejas cēlonis.
- Egļu audžu bojājumi 2010. gadā ir egļu bruņuts savairošanās 2009. gadā sekas.

Egļu bruņuts izplatīšanās pazīmes

Mežsaimnieciskās darbības bojājumu ierobežošanai

- Sanitārās kailcirtes (*veic jau vasarā*) audzēs, kur konstatēta bruņuts savairošanās, negaidot egļu defoliāciju. Ja cirti veic vasarā (*līdz augusta sākumam*), tad iesaka sadedzināt zaļās mežizstrādes atliekas, kurās vēl ir kukaiņu olas.
- Pārtraukta egļu jaunaudzū kopšana. Mērķis – atstāt to, kas izdzīvos un veidot mistrotas audzes ar lapu koku (*bērzs, melnalksnis*) piemistrojumu.
- Atjaunojot sanitārajās kailcirtēs izstrādātās audzes platībās, kas nav piemērotas egles audzēšanai, iesaka izmantot lapu kokus (*melnalksnis vai bērzs*) vai priedi, vai sugu mistrojumu.
- Notiek diskusija par pagaidu krājas ciršu ierobežojumiem uz kūdras augsnēm un nabadzīgām minerālaugsnēm.
- Jaunaudzēs nelielās platībās izmanto sistēmas iedarbības insekticīdus (*Aktara*).

Citi fakti saistībā ar egļu bruņutu savairošanos

- Lietuvā pieaug egļu bruņutu dabisko ienaidnieku populācija, piemēram, bojātajās audzēs vai tām piegulošajās platībās palielinās platsmecernieku (*Anthribus nebulosus*) skaits.
- Bojātajās audzēs savairojas skudras (it īpaši 2009. gadā bojātajās audzēs uz kūdreņiem šogad ir daudz jaunu skudrupūžņu).
- Lietuviešu mežsaimnieki cer, ka 2-3 gadu laikā egļu bruņutu dabisko ienaidnieku populācija pieaugs tiktāl, ka spēs ierobežot šī kaitēkļa izplatīšanos.

Situācija citās valstīs

- Igaunijā, braucot no Valkas uz Tartu, ceļmalās redzamas atsevišķas bojātas egles ar raksturīgi kalstošām galotnēm. Ne egļu bruņuts, ne egļu kalšana pagaidām nav pasludinātas par nopietnu problēmu.
- Somijā egļu bruņuts nav kaitēkļu sarakstā, 2010. gadā konstatēts būtisks astoņzobu mizgrauža bojājumu apjoma pieaugums valsts dienvidos.
- Baltkrievijā pēdējās dekādes laikā ap 100 tūkst. ha egļu audžu izstrādāti sanitārajās kailcirtēs, pamatojums – astoņzobu mizgrauža savairošanās.
- Polijas ziemeļaustrumu daļā (*saskaņā ar lietuviešu sniegto informāciju*) egļu audzes iet bojā kopš 2008. gada.
- Krievijā Arhanģeļskas apgabalā kopš 1997. gada nokaltušas mežaudzes ap 2,1 milj. ha (?!) platībā.

Jautājumi, ierosinājumi?

